

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Sandra Aruste

**LASTEAIAOÕPETAJATE HINNANGUD VÄÄRTUSKASVATUSMETOODIKALE
VÄÄRTUSKASVATUS TARKUSTE HOIDISE ABIL**

bakalaureusetöö

Läbiv pealkiri: Õpetajate hinnangud *Tarkuste Hoidise* metoodikale.

Juhendaja: Igne Lembinen, MA

Kaasjuhendaja: Merike Mitt, MA

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Igne Lembinen (MA)

.....
Kaitsmiskomisjoni esimees:

.....

Tartu 2014

Resümee

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada Eesti lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatus metoodikale *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil*. Metoodika kasutamise kohta puuduvad eelnevad uurimused. Metoodika koolitustel osales 2013.aastal rohkem kui 400 lasteaiaõpetajat üle Eesti. Metoodikale andsid hinnangu 83 õpetajat, kellel on olemas selle kasutamise praktiline kogemus. Andmed koguti poolstruktureeritud küsimustiku abil. Uuringust selgus, Tarkuste Hoidise metoodika vajaks rohkem praktiliste kogemuste näiteid õpetajate endi poolt. Õpetajate hinnangul on metoodika kasutamine mõjutanud rühmas laste väärtuste kujunemist. Lapsed märkavad rohkem üksteist ja arutlevad rohkem. Samuti on paranenud probleemilahendusoskus ning väärtustest arusaamine. Vanasõnad on saanud lastele omaseks ning leidnud koha nende igapäevategemistes. Õpetajate arvamustest selgus, et kõige rohkem hindavad nad metoodika puhul väärtuste ja vanasõnade seotust ning ühendamist ühtseks metoodikaks. Leiti, et kuigi metoodika on küllaltki uus, siis selle kontseptsioon on kõigile õpetajatele juba tuttav ning selle kasutamine on leidnud Eesti lasteaedades praktilise väljundi.

Märksõnad: väärtused, vanasõnad, lasteaiaõpetajad, Tarkuste Hoidise metoodika.

Abstract

Estonian Kindergarten Teachers' Assessments of Values Education Methodology Named *Values Education Through the Preserved Wisdom*.

The aim of this thesis was to identify Estonian kindergarten teachers' assessments of values education methodology named *Values education through the Preserved Wisdom*. There are no previous studies on this methodology. In 2013 more than 400 kindergarten teachers from all over Estonia participated in training of methodology. Assessment about the methodology was given by 83 teachers who have practical experiences in the use of it. Data were collected through semistructured questionnaire. The study revealed that methodology of *Preserved Wisdom* would need more practical examples of the teachers themselves. Teachers estimate that the use of methodology has affected formation of values in a group of children. Children perceive each other more and discuss much more. Problem-solving skills and an understanding of values have

improved, too. Proverbs have become familiar for children and found a place in their everyday dealings. Teachers' opinions showed that they appreciate in the methodology most the value and coherence of proverbs and joining them into single methodology. It was found that although the methodology is relatively new, the concept is already familiar to all teachers and the use of it has found a practical outcome in Estonian kindergartens.

Keywords: values, proverbs, kindergarten teachers, methodology of *Preserved Wisdom*

Sisukord

Sissejuhatus	5
<i>Väärtused ja väärtuskasvatus</i>	6
<i>Väärtuskasvatus</i>	6
<i>Väärtuskasvatus lasteaias Tarkuste Hoidise abil</i>	8
<i>Tarkuste Hoidise metoodika seitse põhiväärtust ja metoodilised tegevused</i>	10
<i>Kuidas metoodika igapäevaelus toimib?</i>	11
Uurimistöö eesmärgid ja uurimisküsimused	12
Metoodika.....	12
<i>Valim</i>	12
<i>Mõõtevahend</i>	13
<i>Protseduur</i>	14
Tulemused ja arutelu	15
<i>Tarkuste Hoidise metoodika rakendamise mõju õppe- ja kasvatustegevustes lastele</i>	19
<i>Hinnangud metoodikale ja õppematerjalile</i>	26
Lisa 1	35

Sissejuhatus

Lapse varajases eas on väärtuste peamisteks kujundajateks kodu, lasteaed ja ühiskond. Selles vanuses pannakse alus, millist suhtumist ja käitumisviise hakkab laps tulevikus väärtustama ning milliseid hoiakuid endas kandma. Uurimaks laste sellesuunalist arengut on oluline teada, milliseid õpetamismeetodeid õpetajad kasutavad. (Sutrop, Valk, Velbaum, 2009). Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada Eesti lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatuse metoodikale *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil* (Mitt, 2012).

Töös lähtub autor ühest võimalikust metoodikast, mille kaudu õpetada koolieelses eas lastele väärtusi. *Tarkuste Hoidise* metoodika on väärtuskasvatuse ideede kogumik, mis aitab kaasa laste väärtuste arengule rahvapärимuse ning nendest lähtuvate konkreetsete tegevuste kaudu (Mitt, 2012). Läbi praktiliste kogemuste kujunevad lapses väärtused, mis väljenduvad suhtumises nii loodusesse, kultuuri kui kaasinimestesse (Veisson, 2010). *Tarkuste Hoidise* metoodika on alguse saanud 2009. aastal Merike Mitti ideest ja koostööst Viimsi Lasteaedade juhataja Margery Lilienthaliga. See sisaldab endas väärtuste õpetamist läbi edasiviivate, spetsiaalselt välja valitud Eesti vanasõnade. 2012. aastal ilmus Merike Mittil ka metoodiline raamat „Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil : Eesti rahvapärимusel põhinev metoodika lasteaedadele, algkoolidele ja lapsevanematele”.

Tarkuste Hoidise metoodika hõlmab endas erinevaid õpetamise aspekte (väärtuskasvatus, rahvapärимuse õpetamine), mis muudavad selle terviklikuks õpetamismetoodikaks. Metoodika all mõistetakse õpetust meetoditest, mille põhiülesandeks on õppevaldkonna sisu kujundamine. Metoodika ise koosneb omakorda metoodilistest tegevustest (Eesti Entsüklopeedia, 1998: 157). M.Mitt on välja töötanud mängulise metoodika, kuidas kasutada laste kasvatamisel meie esivanemate tarkusi, uskumusi ja väärtusi. Lastepärases *Tarkuste Hoidises* on kirja pandud ainult positiivsed ja edasiviivad Eesti vanasõnad. Koostöös erinevate lasteaedade õpetajatega on kokku pandud metoodika, läbi milliste tegevuste, lugude, laulude jne. neid konkreetseid väärtusi lasteni viia ja väärtustega ühendada. Metoodika koolitustel osales 2013. aastal rohkem kui 300 lasteaiaõpetajat üle Eesti, kuid selle kasutamise kohta uurimused puuduvad. Antud töö autor püüab seda lünka täita.

Väärtused ja väärtuskasvatus

Väärtusi on defineeritud mitmeti ning eri autorid on lähtunud nende sõnastamisel erinevatest aspektidest. Väärtuste definitsioone on erinevad filosoofid, teoreetikud, kasvatusteadlased toonud välja kümneid ja kümneid, st raske on leida ühest definitsiooni, kuna erinevaid käsitlusi on väga palju. Sõna *väärtus* tuleb ladinakeelsest sõnast *valere*, mis tähendab „väärt olema“ (Sutrop, 2009). Eesti Entsüklopeedia järgi on väärtused „reaalsuse aspekt, asi, nähtus või suhe, mis on inimese kui ühiskondliku olendi eksisteerimise seisukohalt oluline ja tähenduslik“ (Eesti Entsüklopeedia, 1998: 755).

Merike Mitt (2012) on öelnud: „Väärtused on kui inimese kindlad põhimõtted, ideaalid, veendumused ja käitumisprintsiibid“ (lk 6). Väljakujunenud väärtustele toetudes püstitatakse isiklikud eesmärgid, tehakse tähtsaid ja vähem tähtsaid valikuid ning luuakse suhteid. Käitumises väljenduvad harjumused, mis aitavad muutustes endale kindlaks jääda, pakkudes kindlustunnet raskete valikute tegemisel. Samas on väärtused suhtelised - nad on väärtused kellegi jaoks, see tähendab iga inimese jaoks on väärtus erinev. Kui asjal on mingi omadus, mis teeb ta meie jaoks oluliseks, siis seda võetakse arvesse valikute langetamisel ning enda ja teiste tegevuste kavandamisel (Blackburn, 2002; Mitt, 2012).

Ka Shalom H.Schwartzi järgi (1992) on väärtused veendumused, mis on seotud soovitatavate tagajärgede või käitumisviisidega ning püsivad teatud olukordades. Need on olulised selles, kuidas inimene käitub, kuidas arenevad sündmused ning kuidas neid hinnatakse. Väärtused on käitumise alustõed, mille järgi inimene oma elus juhindub. Need on hoiakud, mis annavad kindlustunde ning on osa inimese identiteedist.

Väärtuskasvatus

Kasvatusteadust peetakse väärtustega tihedalt seotud teadusalaks. M. Tuuliku (2006) sõnul ei saa rääkida kasvatuses ilma väärtusteta ning väärtustest ilma kasvatuseta. Pedagoogikas on väärtused kasvatuses eesmärkideks. Seda nähakse valdkonnana, kus tegeldakse intensiivselt nii väärtuste vahendamise kui ka uusi väärtusi loova kultuuriga. Väärtused suunavad ja juhivad kasvatuses tehtavaid valikuid ning nad luuakse inimestevahelistes suhetes ja nende kujunemine on pikaajaline protsess, mis toimub põlvest põlve (Hirsjärvi, 1998, 2005). Ehkki iga põlvkonna kui ajastu väärtustes täheldatakse teatud erinevusi, on ometi väärtusi, mis kehtivad alati ja kõikjal.

Väärtuskasvatusega seonduvalt võime esitada mitmeid küsimusi. Millised väärtused on väärt, et neid edasi anda? Kuidas saavutada, et meile olulised väärtused oleksid seda ka kasvava inimese jaoks? Milliseid väärtuslikke iseloomujooni ning isikuomadusi kasvatada? Millised on kasvatuse enese väärtused? Milline on lapse väärtus ühiskonna jaoks? Kui palju on väärtuseks lapse elu kvaliteet? (Kuurme, 2011). Nendele küsimustele vastuste andmine aitab leida nii kasvatases kui ka õpetamisel võimalusi, kuidas saavutada lapses emotsionaalne, sotsiaalne ja kõlbeline küpsus. Lapse identiteet kujuneb just läbi väärtuste ning hakkab määrama seda, kuidas suhtub laps teda ümbritsevasse ühiskonda ja iseendasse kui isiksusse (Kuurme, 2011).

Husén ja Postlethwaite (1985) järgi on väärtuste omandamist tähistatud nelja E-ga, mis näitavad kõige üldisemalt, missugusel viisil laps väärtusi omandab. Need väljendavad nii iseeneslikku kui eesmärgistatud mõju. Neli peamist viisi, kuidas laps väärtusi omandab ning oluline kinnistub on:

- *exhortation* ('manitsus') – lapsele selgitatakse, mis on õige ja mis on halb ning juhendatakse käituma kindlate käitumisreeglite järgi;
- *example* ('eeskuju') – laps omandab väärtusi jäljendamise teel (näeb ja teeb järele). Mida positiivsem on lapse suhtumine jäljendatavasse, seda tugevam on mõju;
- *expectation* ('ootus') – tähendab ootusi ja vastu tegutsemist. Lapsega käitumise viis hakkab väljenduma ka lapse enda käitumises;
- *experience* ('kogemus') – õppimine läbi praktilise kogemise. Laps saab väärtustest teadlikuks läbi tegevuse, saades uusi kogemusi, st laps katsetab, kas ja kuidas „asi töötab” (Husén & Postlethwaite, 1985).

Väärtuskasvatus lasteaias. Hoiakute ja väärtuste kujunemine saab alguse juba väga varajases eas. Inglehart ja Baker (2000) on väitnud, et noores eas väljakujunenutena on väärtused ülejäänud elu jooksul püsivad. Ka Rämmeri (2009) läbiviidud uurimuse tulemustest selgus, et kord väljakujunenud väärtused muutuvad püsivateks veendumusteks, mis ei allu muutustele kergelt. Järelikult on oluline alustada väärtuste õpetamise ja kujundamisega juba väikelapseeas, kuna hiljem on lapsel raskem muutusi omaks võtta ja nendest juhinduda (Rämmer, 2009).

Lasteaias sisaldub väärtuskasvatus reeglites, sündmustes, sotsiaalsetes suhetes, õppemeetodites ja -sisus, traditsioonides, ümbritsevas keskkonnas ja tagasiside andmises. Lasteaias saab igat teemat käsitledes tegeleda väärtuskasvatusega ja iga õpetaja on väärtuskasvataja. See on ka põhjuseks, miks koolieelses lasteasutuses on oluline pöörata erilist

tähelepanu laste arusaamadele väärtustest. Last mõjutavad kõige enam just need väärtused, mille keskel ta pidevalt viibib ja mõjutajateks on need, kellega ta kõige enam koos aega veedab (Husén, & Postlethwaite, 1985).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) ei ole väärtusi eraldi välja toodud. Küll on aga kirjas olulisemad põhimõtted, mis on seotud väärtuste ning väärtusarendusega Eesti lasteaedades. „Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused“ (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008, § 3.2).

Õpetaja poolt läbiviidava tegevuse sisu on väärtuste kandjaks. Teemade valik, mida õpetajad saavad kasutada, on mitmekesine. Loodushoid, lapse õigused või tervislik toitumine on vaid üksikud näited nendest teemadest, mida saab kasutada tegevuste organiseerimisel. Õppetegevuste kaudu väärtusi arendades, tuleb need muuta võimalikult praktiliseks ning lapse jaoks kogetavaks (Kuurme & Veisson, 2010). Läbi praktiliste kogemuste saavad lapses kujuneda hoiakud erinevate väärtuste suhtes. Peale väärtuste edasi andmise on oluline toetada ka laste ühtsustunnet ning kaaslaste kuulamist ja koostööoskust (Peterson, Suur & Õun, 2010).

Pam Shiller ja Tamera Bryant on oma raamatus välja toonud 16 põhiväärtust, mille õpetamisele tuleks tähelepanu pöörata. Nendeks on empaatia ja hoolivus, sõltumatus ja eneseusaldus, koostöö, truudus, julgus, kannatlikkus, otsusekindlus ja pühendumine, uhkus, õiglus, leidlikkus, abivalmidus, lugupidamine ja austus, ausus, vastutus, huumorimeel ning tolerantsus (Shiller & Bryant, 2009). Nende väärtuste puhul on autorid pidanud tähtsaks seda, et need teevad isiksusest sotsiaalselt pädeva ning sõltumatu inimese. Õpetajad peaksid olema teadlikud sellest, milliseid väärtusi nad oma käitumise ja suhtumisega lastele edasi annavad ning miks just nende väärtuste õpetamine on oluline lapse seisukohast.

Väärtuskasvatuse lasteaia Tarkuste Hoidise abil. Augustis 2009 ilmus Tartu Ülikoolis rahvaluulet õppinud folkloristil Merike Mittil positiivseid ja edasiviivaid Eesti vanasõnu sisaldav *Tarkuste Hoidis* „101 Eestimaa tarkust“. Koostöös munitsipaallasteasutuse Viimsi lasteaedade juhataja Margery Lilienthaliga otsustati see innovatiivne purk panna lastele väärtuskasvatust õpetama. Viimsi lasteaedade 34 lasteaiarühmaõpetajat hakkasid M.Mitti initsiatiivil katsetama ja otsima

erinevaid tegevusi, et leida viise, kuidas vanasõnades peituvaid väärtusi lasteni viia.

Algselt ei olnud *Tarkuste Hoidis* „101 Eestimaa tarkust“ mõeldud koolieelsetele lastele vaid täiskasvanutele ning seetõttu sai metoodika arendamise esimeseks sammuks lastele sobivate vanasõnade selekteerimine. Osa vanasõnu on vahetunud ka metoodika katsetamise käigus. *Tarkuste Hoidise* metoodika sisaldab endas metoodiliselt praktilisi ideid, kuidas lõimida lasteaia õppe- ja kasvatustegevustesse Eesti vanasõnu ja rahvapärимust. Metoodika puhul on eelnevalt läbi töötatud enamik eesti vanasõnu, mis puudutavad inimsühholoogiat ja eluõpetusi. Nende hulgast on välja valitud positiivse sõnumiga, edasiviivad, arengut toetavad, 21.sajandi positivistliku psühholoogiaga kooskõlas (Seligman, 2008) olevad vanasõnad ning välja on jäetud negatiivsed, keelavad ja piiravad vanasõnad (Mitt, 2012).

Eesti lasteaedades väärtustatakse kõrgelt eestlust ning meie pärimuskultuuri ja kasutatakse folkloorielemente igapäevaselt õppe- ja kasvatustöös. Vanasõnad on üheks oluliseks osaks meie folklooris, mis sisaldavad endas tarkust, mida on edasi antud põlvest põlve. Nad on kasutusel ka moodsatel aegadel ning sellepärast neid nii väärtuslikeks peetaksegi (Mitt, 2012). Lapsel kui kuulajal on vanasõna sisu eelkõige seotud sündmuse ja isikuga. Lapse silmis näib vanasõna olevat esmane konkreetne nõuanne (Granbom-Herranen, 2012).

Vanasõna on oma olemuselt üleüldine teave, millel on oma vorm ja milles sisaldub mingi idee. Peamine tunnus on tema lühidus ja seda peetakse üldiselt traditsiooniliseks. Folkloristliku määratluse kohaselt sisaldab vanasõna iseseisvat terviklikku mõtet ja on rahva seas üleüldiselt levinud väljend. Üks vanasõnade talletamise olulisemaid motiive ongi just traditsiooni säilitamine ja edasi andmine (Granbom-Herranen, 2012).

S.Ahmed (2005) on uurinud vanasõnade tähendust Sudaani ja Inglismaa näitel. Tema töö tulemusel selgus, et erinevates kultuurides võivad olla vanasõnad erineva sõnastusega, kuid nende tähendus ei muutu. Vanasõnade olulisus peitubki just nende sõnumis, mis aitavad kujundada lapses teatud väärtusi, mis on selles kultuuris olulised, kuhu laps kuulub. Nii sudaani kui ka inglise kultuuri eripärade uurimisel selgus, et vanasõnad on olulised laste distsiplineerimisel hoolimaks oma perest, lähikonnast ja kultuurist (Ahmed, 2005).

Sarnaselt on vanasõnade kasutamist uurinud S. Marino Yellin (2002). Tema sõnul saavad õpetajad kasutada vanasõnu õppe- ja kasvatustegevuses, et suurendada lastes arusaamist erinevate kultuuride ja keelte kohta. Laps hakkab teadvustama iseennast kui ülemaailmse kogukonna liiget, kes ta on. Samuti õpetavad need väärtustama ka oma kultuuri eripärasid. Eesti sõnaline

rahvapärinus on väga mitmekülgne ja rikas ning selle tutvustamist tuleks alustada lasteaias juba varajases east peale (Valge, 2010). Vanasõnades peituvad tarkused aitavad lapsel mõista temas tekkivaid arusaamu ja omandada uusi teadmisi. Nendes peitub hulgaliselt universaalselt kehtivaid moraalseid väärtusi ja õpetusi, mis leiavad koha ka lapse väärtusmaailmas ning läbi nende kujunevad isiksusele omased eripärad (Marino Yell, 2002).

Väärtuste ja vanasõnade üle arutlemisel on õpetajal oluline roll. Õpetaja hoiak peaks olema neutraalne. Ei ole olemas ainuõigeid vastuseid, vaid ta aktsepteerib laste öeldut ja julgustab neid veelgi laiemalt mõtlema ja arutlema. Selleks on abiks veel teine väärtusarendusmetoodika - lastega filosoferimine, mida *Tarkuste Hoidise* metoodika edukalt lõimib. Õpetaja peab olema positiivne, toetav ja uudishimulik. Nii areneb lastes initsiatiivikus ja oskus ise otsustada (Mitt, 2012).

Vanasõnad jagunevad kolme õppeaasta vahel ja soovitatavalt käsitletakse ühe põhiväärtuse all olevaid vanasõnu neli nädalat järjest. Iga vanasõna juurde on kirjutatud selles peituvad väärtused ning ideed tegevuste kohta, mille abil neid väärtusi lasteni viia. Metoodilised tegevused on jaotatud arutlevateks küsimusteks, lauludeks, lugudeks, mängudeks ning paljudeks erinevateks ettevõtmisteks (Mitt, 2012).

Tarkuste Hoidise metoodikat on pidevalt edasi arendatud. Kui alguses lähtus metoodika eelkõige vanasõnadest, siis nüüdseks on metoodiline süsteem muutunud väärtuspõhiseks. Seda eelkõige seetõttu, et vanasõnu, nende alla kuuluvaid väärtusi ja ideid nende kasutamiseks kogunes väga palju. Väärtuspõhisena keskendub metoodika kindlatele väljavalitud väärtustele, milleks kujunes seitse põhiväärtust koos alaväärtustega ja seitse metoodilist tegevust (Mitt, 2012).

Tarkuste Hoidise metoodika seitse põhiväärtust ja metoodilised tegevused

Vanasõnade taga on positiivsed väärtused, mille süstematiseerimiseks ja paremaks kinnistamiseks on need koondatud seitsme põhiväärtuse alla. Põhiväärtuste määratlemisel on võetud aluseks Eesti rahva kultuuri eripärad (näiteks töökus) ja rahvusvahelised väärtuskasvatuse metoodikad. Näiteks on Inglismaal välja töötatud väärtuskasvatusprogramm *Human Values Foundation* (2008), kus õpetamise aluseks on võetud viis universaalset põhiväärtust (tõde, armastus, rahu, hea käitumine ja vägivallatus) (Mitt, 2012). Samuti diskuteeris M. Mitt metoodika arendamisel paljude praktikutega - lasteaiasõpetajate ja alushariduse spetsialistidega.

Põhiväärtuste puhul on piirdutud vähemate väärtustega, et laps suudaks need meelde jätta. Põhiväärtustena on välja toodud head kombed, hoolivus, julgus, sallivus, tarkus, töökus, vastutus. Näitena on kirjutatud juurde vanasõnu, mis käivad konkreetse väärtuse alla. Iga põhiväärtuse all on välja toodud ka alaväärtused, mis on nendega seotud ning mida õpetaja saab oma läbiviidud tegevustes ka eraldi kasutada.

Tarkuste Hoidise metoodikas olevad vanasõnad ja väärtused jõuavad lasteni läbi metoodiliste tegevuste. Metoodilised tegevused jagunevad järgnevalt: nädala tarkusetera võtmine, nädala tarkusetera väljapanemine, arutlemine ja targad küsimused (lastega filosoferimine, lugude jutustamine, laulud ja muusikapalad, tegevused toas (mängud, mõistatused, käeline tegevus), tegevused õues ja vaikne istumine. M.Mitti koostatud õppematerjal on iga põhiväärtuse juures toodud välja tegevuste näiteid ja ideid, mida ta on kogunud õpetajatelt. Metoodilised tegevused on õpetajatele abiks vanasõnade ja nendes peituvate väärtuste õpetamiseks lastele.

Kuidas metoodika igapäevaelus toimib? Nädala alguses võetakse *Tarkuste Purgist* üks vanasõna (kas eelnevalt valitud või juhuslikult). Nädala vanasõna pannakse välja kõigile lugemiseks ja vaatamiseks. Vanasõnade väljapanekud lasteaedades on mitmesugused ja leidlikud – eri rühmades on selleks olemas kas *Tarkuste Vikerkaar*, *Tarkuste Puu*, *Tarkuste Redel*, klotsidest laotuna (Mitt, 2012).

Esmalt arutletakse lastega, mida nende jaoks see vanasõna tähendab, millised käitumised või näited igapäevaelust on seal äratoodud väärtuste taga. Kogu tegevus lähtub laste vanusest. Tallinna Luha lasteaia rühmaõpetaja Reelika Täht on kasutanud *Tarkuste Hoidise* metoodikat oma rühmas kaks aastat, alustades viie-kuue aastaste lastega. Tema sõnul on arusaamine vanasõna tähendusest erinev ning tõlgendamise viise leidub palju. Oma artiklis, kus ta annab ülevaate sellest, kuidas tema oma rühmas *Tarkuste Hoidist* kasutab, toob ta välja mitmeid näiteid konkreetsete vanasõnade mõistmise ja aruteluteemade kohta. Näiteks vanasõna „Aega ei saa raha eest osta”, seostasid paljud lapsed aega kellaga. Üheskoos leiti, et kui teha midagi toredat, siis lendab aeg kiiresti, aga kui sul on igav, siis aeg venib. Koos tehti ka katse liivakelladega, kus lapsed olid jagatud paaridesse ja neil paluti ühe minuti jooksul valida endale meelepärane lauamäng ja seda mängima hakata. Paljud ei jõudnud selle aja jooksul endale mängugi välja valida. Katset korrati viieminutilise liivakellaga. Sellest ajast piisas lastele nii mängu alustamiseks kui ka kiirematel selle lõpetamiseks. Antud vanasõna üle arutlemisel räägiti ka rahast ja arutati,

mida saab selle eest osta. Poemängus anti igale lapsele kindel rahasumma ning ajaks kümme minutit, mille jooksul pidi laps ära tegema oma ostud. Paljudel jäi kogu raha alles, kuna nad ei osanud ajaga arvestada (Täht, 2013).

Nädala jooksul pannakse vanasõnaga seonduv pildi ja mängu sisse, lauldakse temaatilisi laule ja loetakse vastavaid lugusid. *Tarkuste Hoidise* metoodika üheks positiivseks küljeks ongi just see, et lapsi saab õpetada mitte näpuga näidates ja moraali lugedes, vaid mängu kaudu. Läbi mängulise tegevuse kinnistub nii vanasõna (mille tundmine on ju ka meie kultuuri aluseks) kui selle taga olev väärtus ning vastavad käitumismustrid (Mitt, 2013).

Uurimistöö eesmärgid ja uurimisküsimused

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada Eesti lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatuse metoodikale “Väärtuskasvatus *Tarkuste Hoidise* abil. Eesti rahvapärilisel põhinev metoodika lasteaedadele ja algkoolidele” (Mitt, 2012). Selle väljaselgitamiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Kui paljudes Merike Mitt koolitusel osalenud Eesti lasteaedades reaalselt kasutatakse *Tarkuste Hoidise* metoodikat õppe-ja kasvatustöö planeerimisel ja läbiviimisel?
2. Kui sagedaselt kasutavad metoodikaga tutvunud lasteaiaõpetajad *Tarkuste Hoidise* metoodikat oma rühmas?
3. Millisel viisil leiab *Tarkuste Hoidise* metoodika kõige enam rakendust rühma õppe-ja kasvatustöös lasteaiaõpetajate hinnangul?
4. Kuidas on *Tarkuste Hoidise* metoodikas kasutuses olevate erinevate metoodiliste tegevuste rakendamine mõjutanud laste väärtusi rühmas lasteaiaõpetajate hinnangul?
5. Milliseid muutusi võiks lasteaiaõpetajate hinnangul teha väljatöötatud metoodika *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil* parendamiseks?

Metoodika

Valim

Antud uurimuses osalesid rühmaõpetajad erinevatest Eesti lasteaedadest, kes on osalenud M. Mitti koolitustel ning tutvunud tema poolt koostatud metoodikaga ja õppematerjalidega. Valitud koolieelsed lasteasutused paiknevad üle Eesti. Küsimustikud saadeti elektroonselt Google Docsi keskkonnas 60sse erinevasse lasteaeda. Küsimustikule paluti vastata igast lasteaiast vähemalt kahel rühmaõpetajal. Õpetaja tööstaaz ega ka laste vanus rühmas ei omanud antud

uurimuses konkreetset tähtsust. Samas annab selle teadmine hea ülevaate sellest, millises vanuses lastega kasutatakse antud metoodikat sagedamini ning kas see on kuidagi seotud ka sellega, kui palju on õpetajal eelnevat töökogemust lastega.

Tagastatud küsimustikke oli 83. Vastajate hulgas oli ka neid, kes pole läbinud M. Mitti koolitust *Tarkuste Hoidise* metoodika kohta, kuid kasutavad seda siiski oma rühmas õppe-ja kasvatustegevuste läbiviimisel. Vastajate aktiivsus oli küllaltki madal, kuna paljudes koolitusel osalenud lasteaedades ei ole antud metoodikat siiski igapäevaselt kasutusse võetud ning seetõttu ei osanud õpetajad antud metoodikale hinnangut anda. Samuti eeldab töö autor vähese initsiatiivikuse põhjuseks metoodika ja materjalide uudsust. Vanasõnade kasutamine ei ole uudne, kuid nende sidumine terviklikuks õppematerjaliks, mis hõlmab endas väärtuskasvatust ning erinevaid metoodilisi tegevusi, on Eestis uudne.

Mõõtevahend

Kasutatud andmekogumisinstrumentiks oli poolstruktureeritud ankeet lasteaiaõpetajatele (Lisa 1). Ankeet on koostatud bakalaureusetöö autori poolt. Ankeedis olid valdavalt valikvastustega küsimused, kus õpetaja sai valida endale sobiva vastusevariandi. Ankeedis kasutati ka Likert-tüüpi skaalat, kus vastaja sai märkida oma hinnangu (enamasti kasutati 5-palli skaalat). Samuti oli kuus avatud küsimust, kus lasteaiaõpetaja sai avaldada oma arvamust vabas vormis kirjutades.

Autori küsitluses vastasid õpetajad *Tarkuste Hoidise* metoodika kasutamise sageduse ja erinevate metoodika õppematerjalis esitatud osade olulisuse kohta õppe-ja kasvatustöö läbiviimisel. Metoodika väljatöötaja M. Mitt on loonud tervikliku viisi, kuidas *Tarkuste Hoidist* kasutada. *Tarkuste Hoidis* hõlmab endas erinevaid osasid, mida saab kasutada nii ühtse tervikuna kui ka eraldi osadena, seega on oluline teada, kuidas õpetajad seda kasutavad. M. Mitt on maininud, et õpetaja on see, kes otsustab kui palju ta sellest kasutab (Mitt, 2012). Metoodika kasutamine igapäevaselt on arvatavasti tulemuslikum kui selle aeg-ajalt kasutamine. Samuti loob see lasteaiarühma õppetegevusest terviklikuma pildi ning aitab lastel paremini õpitavat omandada (Mitt, 2012). Autori kogemusele tuginedes on üksikute osade kasutamine erinevatest metoodikatest Eesti lasteaedades küllaltki sage nähtus.

Samuti hindasid õpetajad metoodikas kasutatavate metoodiliste tegevuste, metoodikas väljatoodud põhiväärtuste ja vanasõnade kasutamise mõju laste väärtuste, emtsioonide ja meeleolude kujunemisele. Autori küsitluses hindasid vastajad metoodikas väljatoodud

põhiväärtuste olulisust Likert-skaalal. Vastamisel paluti küsitletavatel avaldada arvamust 5-palli skaalal (4 - "väga oluline", 3 - "oluline", 0 - "ei oska öelda", 2 - "ebaoluline", 1 - "täiesti ebaoluline"). Väärtuste kujunemisel mõjutavad lapsi mitmed erinevad tegurid. Õpetajad saavad hinnata sellisel juhul *Tarkuste Hoidise* metoodika mõju vaid ühe tegurina. Viies läbi erinevaid metoodikas olevaid tegevusi saavad nad hinnata seda, kuidas see mõjutab laste aktiivsust, huvi, emotsioone ning meeleolu.

Metoodiliste tegevuste olulisust ja nende mõju hindasid õpetajad samuti Likert-skaalal. Vastajatel paluti hinnata, milliseid metoodilisi tegevusi nad peavad oluliseks kasutada *Tarkuste Hoidise* metoodika puhul 3-palli skaalal (3 - "väga vajalik", 2 - "vajalik", 1 - "ei ole vajalik"). Samuti paluti 5-palli skaalal hinnata nende metoodiliste tegevuste mõju laste emotsioonidele ja meeleoludele (4 - "nõustun", 3 - "pigem nõustun", 0 - "ei oska öelda", 2 - "pigem ei nõustu", 1 - "ei nõustu")

Õpetajatel paluti metoodikat hinnata ka üldiselt ning tuua välja selle tugevaid ja nõrku külgi, mis aitaksid metoodika väljatöötajal teha parendusi enne õppematerjali uue trükise ilmumist. Õpetajate hinnang ning ettepanekud on olulised, kuna metoodika on eelkõige mõeldud kasutamiseks igapäevaseks õppe- ja kasvatustöök. Avatud küsimuste analüüsimiseks, kus õpetaja sai kirjutada oma arvamuse vabas vormis, kasutati sisuanalüüsi meetodit. Uurimuse reliiablus on kõrge, milleks on $\alpha = 0,752$.

Protseduur

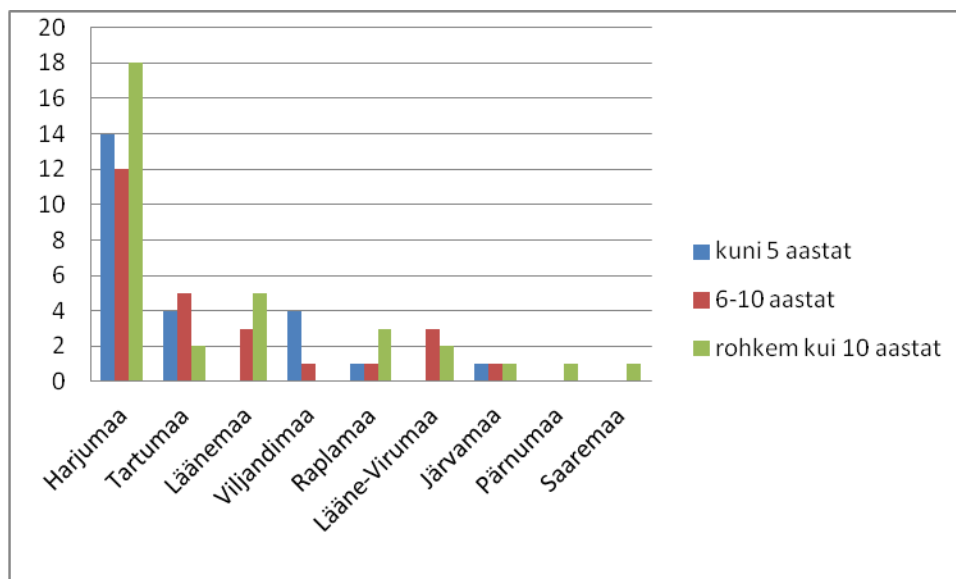
Enne küsimustike laiali saatmist tehti kokkulepped lasteaedade direktorite ja õppealajuhatajatega. Küsimustikud saadeti 60sse erinevasse Eesti lasteaeda elektroonsel kujul. Vastajateks olid erinevate lasteaedade rühmaõpetajad, kes kasutavad enda rühmas õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel *Tarkuste Hoidise* metoodikat ning oskasid selle kasutamisele anda endapoolse hinnangu. Saadud andmed sisestati tabelarvutusprogrammi Microsoft Excel 2010-ga. Andmetöötlus teostati programmiga SPSS. Tabelid ning joonised kujundati programmiga Microsoft Excel. Andmed on esitatud protsentidena ja vastajate koguarvuna. Tulemustes esitatakse andmed kogu valimi osas. Andmanalüüsi tegemisel kasutati kirjeldavat statistikat, et kirjeldada uuritavat nähtust ja teha vastavaid järeldusi saadud andmete põhjal. Kirjeldava statistika puhul esitatakse tulemused loetelude, graafikute, tabelite või diagrammidena (Õunapuu, 2014). Autor on oma töös kasutanud peamiselt sektor - ja tulpdiagramme.

Avatud küsimusi analüüsi sisuanalüüsi meetodil. Avatud küsimuste puhul tegeldakse andmete tõlgendamisel eelkõige tekstiga. Tekstipõhjal kujunevad hilisemad järeldused, mis võivad kinnitada või ümber lükata varasemat teooriat. Samas võivad ilmnedä täiesti uued, uuriä jaoks ettenägematud teemale lähenemised (Laherand, 2008). Sisuanalüüsi kaudu leiti juba olemasolevatele koodidele vastustest ühtsed märksõnad. Nendeks koodideks olid *metoodika mõju väärtustele, muudatusettepanekud metoodikas ja metoodilistes tegevustes, praktilise kasutamise käigus tehtud muudatused, metoodika tugevad ja nõrgad küljed ning õpetajate enda ideed metoodika kohta*. Näiteks metoodika mõju kohta leiti järgnevad märksõnad: probleemilahendusoskus, arutlemisoskus, vanasõnad, teiste märkamine, väärtustest parem arusaamine. Koodidele vastavad märksõnad on välja toodud tulemuste ja arutelu osas vastavate küsimuste juures.

Tulemused ja arutelu

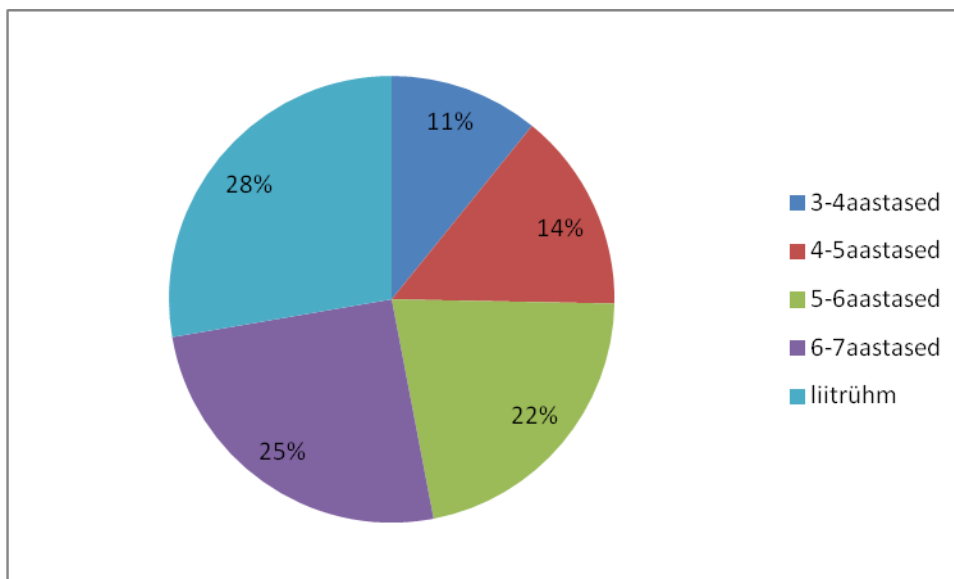
Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada Eesti lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatusemetoodikale *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil*. Uurimistöö esimeseks ülesandeks oli välja selgitada, kui paljudes Eesti lasteaedades reaalselt kasutatakse väärtuskasvatuses *Tarkuste Hoidise* metoodikat ning saada lasteaiaõpetajate poolne hinnang sellele. Lasteaiaõpetajad vastasid küsimustele, mis puudutasid hinnangulist arvamust metoodika erinevate osade kohta. Metoodika erinevate osade all on mõeldud selles sisalduvaid vanasõnu ja seitset põhiväärtust ning metoodilisi tegevusi.

Autori poolt koostatud ankeedile (Lisa 1) vastas 83 lasteaiaõpetajat erinevatest Eesti lasteaedadest. Vastanud õpetajad kasutavad oma rühmas õppe- ja kasvatustöös *Tarkuste Hoidise* metoodikat, kas tervikuna või teatud osasid sellest. Kõige enam oli vastajaid Harjumaalt (44), Tartumaalt (12) ja Läänemaalt (8). Viljandimaalt, Raplamaalt ja Lääne-Virumaalt vastas küsimustikule kokku 15 lasteaiaõpetajat (vastajad jagunevad võrdselt kolme maakonna vahel), Järvamaalt oli vastajaid kolm ning Saare ja Pärnu maakonnast oli vastajaid kummastki üks. Lasteaiaõpetajatel paluti märkida ka tööstaaž, mille sagedus maakondade kaupa on välja toodud joonisel 1. Kõige enam oli vastanute hulgas neid, kellel tööstaaži enam kui 10 aastat (33).

Joonis 1. Vastanute jagunemine maakondade ja tööstaaži järgi. (N=83)

Oma töös on autor valinud välja õpetajad, kes osalesid metoodika koolitusel 2013.aastal. Autori arvates jagunes vastajate hulk selliselt, kuna *Tarkuste Hoidise* metoodika autor ning koolitaja M.Mitt alustas antud metoodika koolituste ning tutvustamisega esimesena Harjumaal. Nüüdseks on M.Mitt viinud koolitusi läbi juba enam kui kaks aastat ning on jõudnud ka Eestimaa kaugematesse kohtadesse. Tänu sellele oli vastajaid rohkem kui pooltest maakondadest üle Eesti. Tulemustest võib järeldada, et vanemad ja kogenumad pedagoogid on olnud aktiivsemad osalema koolitusel. Samuti tuli nendelt õpetajatelt ka rohkem muudatusettepanekuid ja tähelepanekuid metoodika erinevate osade kohta.

Joonis 2. Laste vanus rühmas. (N=83)

Joonisel 2 on välja toodud protsendiline jaotus laste vanuse kohta rühmas. M. Mitti (2012) sõnul sobib *Tarkuste Hoidise* metoodika igas vanuses lastele. Viimsi lasteaiaõpetajate kogemused näitavad, et ka kõige pisematega, kolme-nelja aastaste lastega, saab arutleda vanasõnade üle. Nende puhul tuleks lähtuda vanusest, võtta käsitlemiseks üks vanasõna kuus ning valida just mõni lihtsam, näiteks „Lind armastab oma pesakest, laps oma kodukest“, kus saab kuu aega kodu teema ümber rääkida, mängida ja laulda (Lilienthal, 2010; Mitt, 2012). Samas töid paljud õpetajad metoodika ühe nõrga küljena välja just selle, et osad vanasõnad on laste jaoks liiga keerulised mõista. Selliselt vastasid nii kolme-nelja aastaste lastega töötavad õpetajad, kui ka need õpetajad, kes õpetavad juba kuue-seitsme aastaseid lapsi.

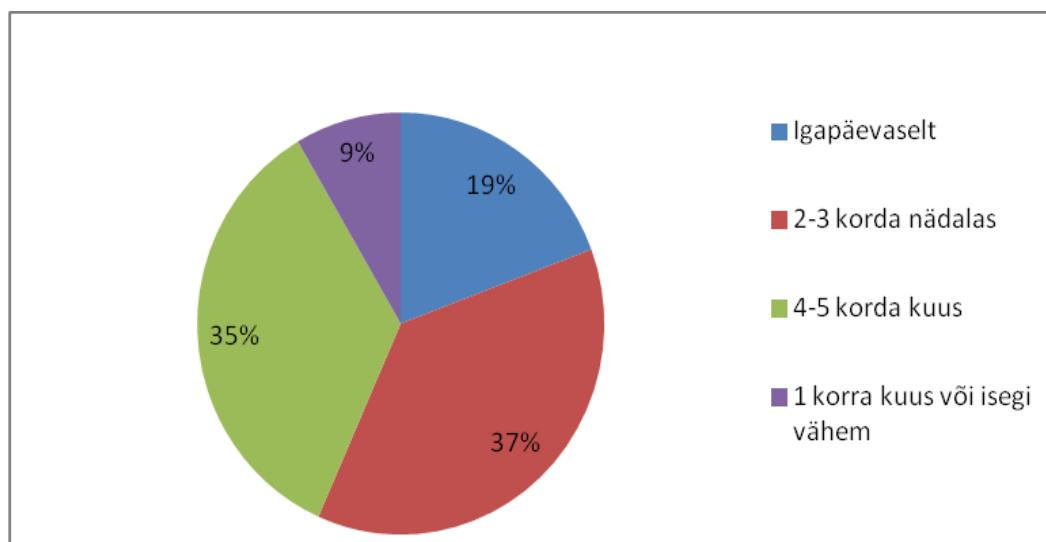
Esimesed kaks küsimust ankeedis (Lisa 1) andsid vastuse esimesele uurimisküsimusele, mille eesmärgiks oli teada saada, kui laialdaselt kasutatakse *Tarkuste Hoidise* metoodikat Eesti lasteaedades. Ankeedi (Lisa 1) esimesele küsimusele, olete te osalenud Merike Mitti koolitusel „Väärtuskasvatuse Tarkuste Hoidise metoodika abil“ vastas "Jah" 82% lasteaiaõpetajatest. 18% vastanutest ei olnud koolitust läbinud, kuid omavad *Tarkuste Hoidise* metoodika õppematerjale ning on alustanud ise metoodika kasutamist. Väärtusarendusprogrammis 2009 - 2013 peetakse väärtuskeskkonna kujundamisel oluliseks õppeasutuse töötajate koolitamist. See tõstab õpetajate teadlikkust väärtuskasvatuse sisust ja olulisusest ning nende rollist väärtuskeskkonna kujundamisel (riiklik programm „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013“).

Teise ankeedi küsimusega (Lisa 1) sooviti teada saada, kas õpetajad kasutavad rühmas õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel *Tarkuste Hoidise* metoodikat. Õpetajatest vastas jaatavalt 95,2% (79) vastajat. Neli õpetajat vastas eitavalt, kuid siiski on nad küsimustiku täitnud selle terves ulatuses ning nende vastuseid on arvesse võetud. Autor oletab, et need neli õpetajat, kellel puudub praktilise kasutamise kogemus, toetuvad oma hinnangutes koolitusele ja õppematerjalidele.

Uurimusest selgus, et lasteaedades, kus töötavad õpetajad on läbinud *Tarkuste Hoidise* metoodikat tutvustava koolituse või omavad vastavaid õppematerjale, seda praktikas kasutatakse. Pidevalt uuenevas haridussüsteemis on oluline ennast pidevalt täiendada ning kasutada uusi õpetamismetoodikaid. See näitab õpetaja professionaalsust ning kvaliteeti.

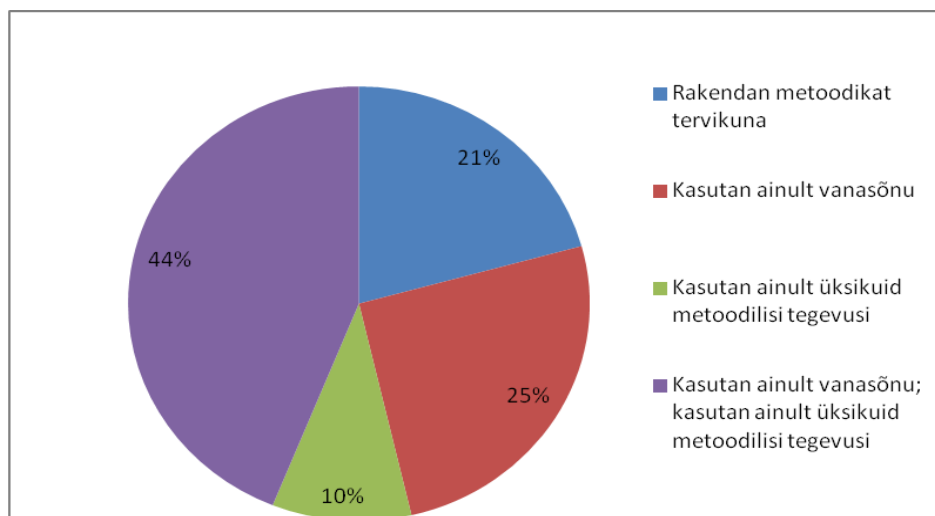
Teise ja kolmanda uurimisküsimusega taheti teada, kui sagedaselt kasutavad lasteaiaõpetajad *Tarkuste Hoidise* metoodikat ja millisel viisil leiab see kõige enam nende töös rakendust. Nendele küsimustele vastavad ankeedis küsimused kolm, kuus ja seitse.

Kolmanda küsimusega taheti ankeedis (Lisa 1) teada, kui sagedaselt kasutavad õpetajad rühmas *Tarkuste Hoidise* metoodikat lastele väärtuste õpetamiseks. Tulemustest selgus, et kõige enam kasutatakse seda kahel-kolmel korral nädalas või neli kuni viis korda kuus. Õpetajate vastuste jagunemine sellele küsimusele on välja toodud joonisel 3.

Joonis 3. *Metoodika kasutamise sagedus rühmas.* (N=83)

Küsimusele, kuidas olete rakendanud *Tarkuste Hoidise* metoodika kasutamise oma rühmas, oli võimalus valida mitu vastusevarianti (vastusevariandid on näha joonisel 4). Enamik õpetajaid vastas siinkohal, et nad kasutavad ainult vanasõnu ja üksikuid metoodilisi tegevusi. Tervikuna kasutab metoodikat ainult 21% (17) vastanud õpetajatest. Tulemused antud küsimusele on toodud välja joonisel 4.

Joonis 4. *Tarkuste Hoidise* metoodika kasutamine rühmas. (N= 83).

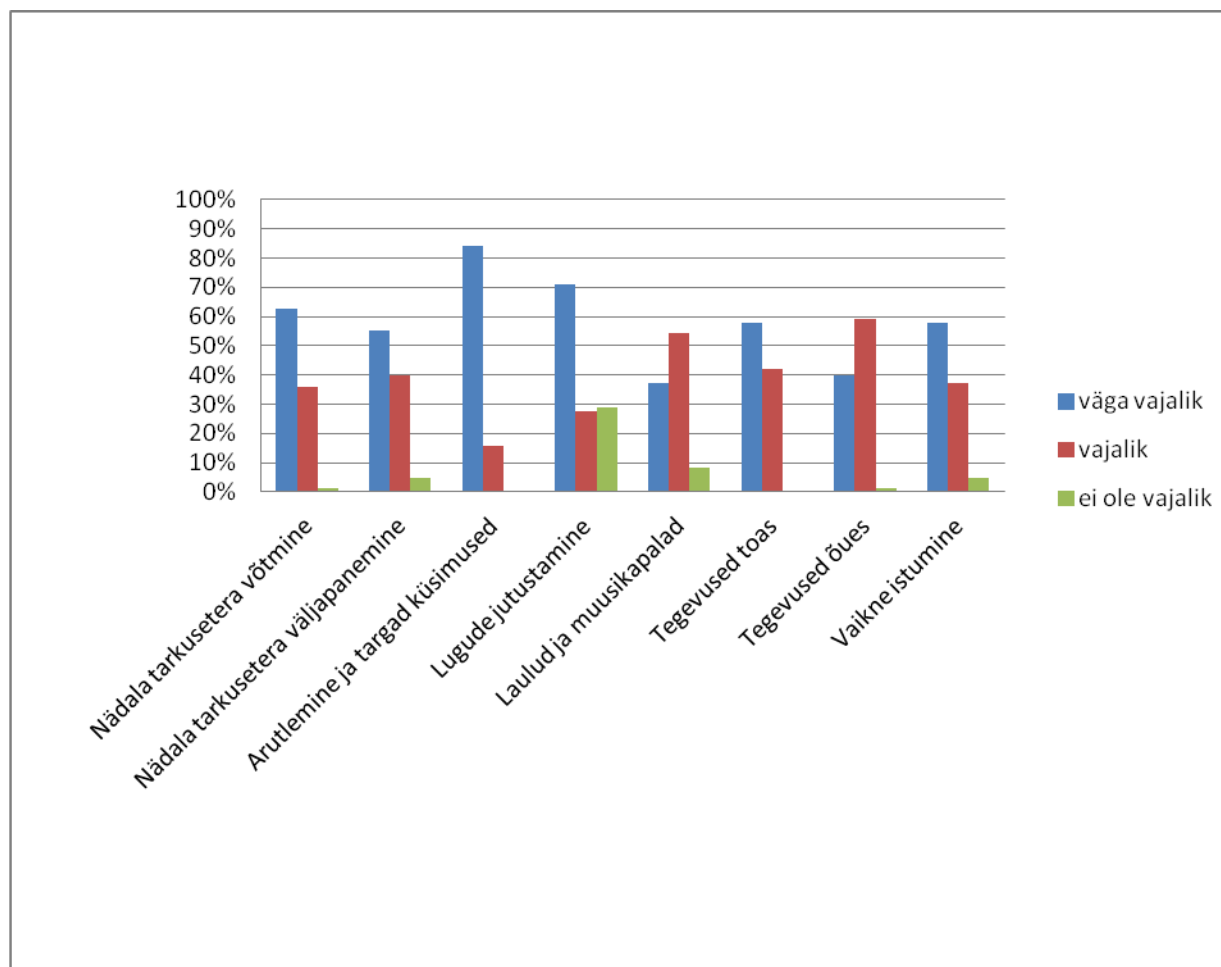
Tulemustest selgus, et need õpetajad, kes kasutavad metoodikat igapäevaselt rakendavad metoodikat ka tervikuna. Nagu õpetajate poolt välja toodi on metoodika küllaltki mahukas ning õpetajad ei jõua kõige muu kõrvalt seda nii süsteemselt kasutada, kui metoodika seda võimaldaks. Seega kasutab suurem osa õpetajatest metoodikast vaid teatud osasid ja seda kõige muu kõrvalt vaid üksikutel kordadel nädalas või mõnel korral kuus. Üksikute metoodiliste osade all on silmas peetud seda, et kasutatakse kas arutlevaid küsimusi ja filosofoerimist, jutte ja salme või tegevusi toas ja õues. Õpetajad valivad tegevused vastavalt sellele, milline on hetke teema, mida lastega käsitletakse. Valitud vanasõnad seostatakse tegevusplaaniga ning väärtused lõimitakse erinevate õppevaldkondadega.

Tarkuste Hoidise metoodika rakendamise mõju õppe- ja kasvatustegevustes lastele

Neljanda uurimisküsimusega taheti teada, kuidas on *Tarkuste Hoidise* metoodikas kasutuses olevate erinevate metoodiliste tegevuste rakendamine ja seitsme põhiväärtuse õpetamine mõjutanud laste väärtusuhinnanguid rühmas lasteaiasõpetajate hinnangul. Metoodika

kasutamise mõju väärtustele paluti hinnata läbi laste emotsioonide, meeleolu ja aktiivse osalemise.

Lasteaiarühmas toimub väärtuste arendamine igapäevaste tegevuste kaudu, mida toetab õpikeskkond, õpetaja olek ja suhtumine lastesse. Koolieelses eas omandavad lapsed kasvatusväärtused kõige paremini just läbi õpetajapoolse läbimõeldud ja ettevalmistatud tegevuse (Cheek & Parker, 1994). Metoodikas olevad vanasõnad kannavad endas väärtusi, mida õpetajad erinevate lugude, muusikapalade ja muude tegevuste kaudu lastele õpetavad. Hinnangud metoodiliste tegevuste kohta on toodud välja joonisel 5.

Joonis 5. Õpetajate hinnangud metoodiliste tegevuste olulisuse kohta. (N=83)

Tarkuste Hoidise metoodikas on iga põhiväärtuse alla väljatoodud erinevad metoodilised tegevused, läbi mille saab lasteni viia väärtuse tähendust ja olemust. Tegevuste liikide alla on toodud erinevaid näiteid, mis põhinevad Viimsi lasteaedade õpetajate kogemustel (Mitt, 2012). Metoodilistest tegevustest hindasid õpetajad “väga vajalikuks” kõige enam arutlemist ja

küsimuste esitamist (joonis 5). Metoodika tugevuste juures tõid neli õpetajat metoodilistest tegevustest eraldi välja lastega filosoferimise. Filosoferimine on kunst esitada õigel momendil õigeid küsimusi, mis suunavad edasi mõtisklema ja teineteisega arutlema (Säre, 2010). Lastega filosoferimisel ei ole õigeid ega valesid vastuseid, lapsed lihtsalt võivad tõlgendada neid teisiti.

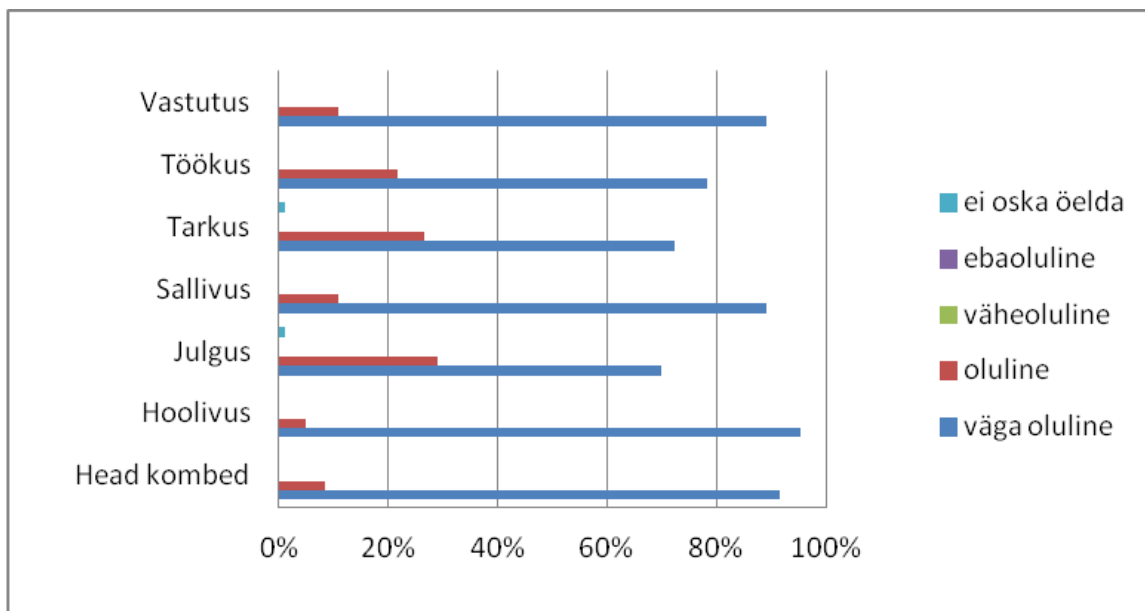
Kaheksal korral mainiti metoodika tugevusena metoodilistest tegevustest vaikset istumist. Vaikne istumine õpetab lapsi mõtlema ja tundma ning aitab kaasa ka lapse loovate külgede avanemisele (Mitt, 2012). Vaikse istumise metoodilise tegevuse idee on pärit *Human Values Foundationi* (2008) programmist (www.ehv.org). Tänapäeva lapsed on väga rahutud ning aktiivsed. Lasteaia rühmaruumis valitseb tihti müra ning pidev liikumine. Vaikne istumine on üks viise, kuidas õpetada lapsi rahunema ja keskenduma. Lapsed õpivad vaatama iseendasse ning vaigistama oma keha ja meelt (Mitt, 2012). Õpetajate hinnangul õigustab vaikne istumine ennast *Tarkuste Hoidise* metoodikas igati.

Metoodilistest tegevustest valiti kõige enam vastusevariant "ei ole vajalik" lugude jutustamise hindamisel. Tehtud muudatuste osas tõid aga paljud õpetajad välja selle, et nad on lisanud metoodikasse omapoolseid lugusid ja jutte. Sellest järeldas töö autor, et lugude jutustamist peetakse küll vajalikuks, kuid metoodikas välja pakutud näited on mõningate õpetajate jaoks osutunud mitte vajalikuks. Loo jutustamisel on õpetajal võimalus viidata nädala vanasõnale või vastavale väärtusele, mida parajasti käsitletakse. Lood on heaks aluseks erinevatele tegevustele, mis võivad hõlmata käelisi tegevusi, rollimänge ning probleemi lahendusi (Mitt, 2012).

Oma metoodikas on M. Mitt valinud tegevusi, mis toetavad viise, kuidas laps väärtusi omandab. Husén ja Postlethwaite (1985) on nimetanud ühe viisina "manitsust" (*exhortation*), läbi mille jõuavad lapseni hinnangud sellest, mis on hea ja mis on halb, mis on õige ja mis on vale. Nelja E hulgas on autorite poolt välja toodud ka "kogemus" (*experience*) kui üks peamisi viise, kuidas laps väärtusi omandab. Läbi praktilise tegevuse õpib laps viisakalt käituma, jagama oma asju teistega ning olema tähelepanelik teiste suhtes, mis kujundavad temast ühiskonda kuuluva isiksuse. Uurimuses mainisid samuti õpetajad mitmel korral kogemuse olulisust. Metoodiliste tegevuste olulisus peitubki just selles, et lapsed saaksid ise asju kogeda ja läbi teha. Selliselt kinnistuvad lapse käitumises ja hoiakutes väärtused, mis on püsivad. Rämmeri (2009) uurimusele toetudes saab väita, et noores eas väljakujunenud väärtused muutuvad püsivateks ning nende muutmine on tulevikus raske.

Metoodika lihtsustamiseks on M. Mitt (2012) välja valinud paljude väärtuste hulgast seitse põhilist ning lisanud nende alla alaväärtused. Kuna peamine töö toimub siiski põhiväärtustega siis küsiti õpetajate hinnangut just nende olulisuse kohta õppe- ja kasvatustöös. Õpetajate hinnangul on kõik seitse põhiväärtust “väga olulised” või “olulised”, et neid lastele õpetada. Hinnangud 7 põhiväärtuse olulisuse kohta on toodud välja joonisel 7.

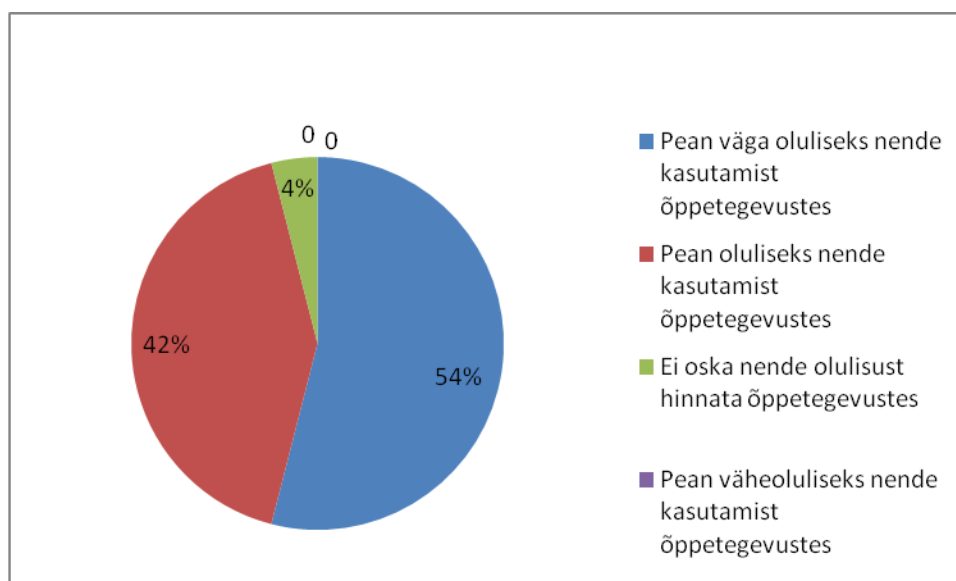
Joonis 7. Õpetajate hinnangud 7 põhiväärtuse kohta. (N=83)

Sarnased väärtused on toodud välja ka Liis Paide (2012) bakalaureusetöö uurimuses, kus õpetajad ja lapsevanemad hindasid erinevate väärtuste olulisust väärtuskasvatuses lasteaias. Uurimusest tuli välja, et kõige olulisemateks väärtusteks laste puhul peetakse ausust, iseseisvust, abivalmidust, kohusetunnet, enesekindlust, austust, koostööoskust ja empaatiavõimet (Paide, 2012). Samuti on Pam Shiller ja Tamera Bryant (2009) oma raamatus nimetanud sarnaseid väärtusi põhiväärtustena nagu on seda teinud M.Mitt *Tarkuste Hoidise* metoodikas.

Muudatusena tõi üks õpetaja välja selle, et väärtuste juures võiks olla ideid, kuidas neid erinevates õppevaldkondades kasutada. Need ei peaks olema pikalt lahtikirjutatud vaid nimetatud näiteks järgmiselt: “julgus – siia toodud mõni vanasõna näide; keel ja kõne - näiteks vanasõnade doomino, situatsioonipildi kirjeldamine; mina ja keskkond - näiteks julgus prahti mitte maha

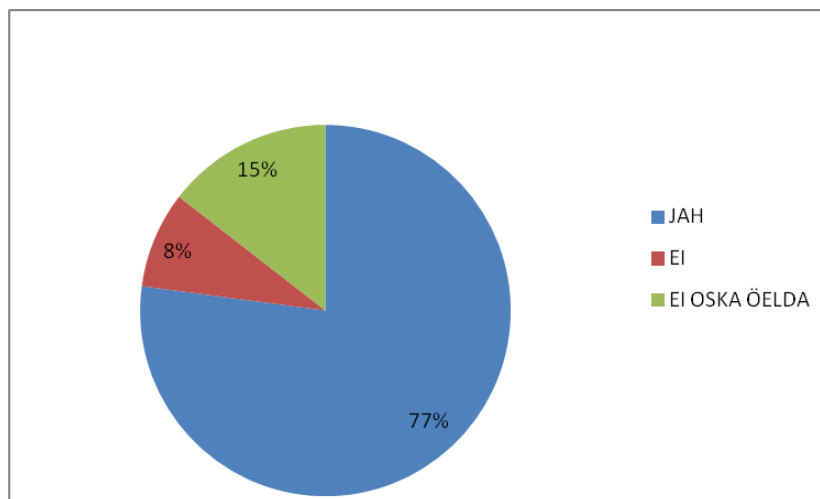
visata, julgus erineda teistest”. Õpetajate vastustest võib järeldada, et *Tarkuste Hoidise* metoodika võiks sisaldada rohkem sarnaseid praktiliste ideede näiteid.

Vanasõnade kasutamist õppetegevustes pidas “väga oluliseks” üle poole vastanud õpetajatest (joonis 8). Vastajate hulgas ei olnud ühtegi õpetajat, kes oleks pidanud vanasõnade kasutamist väheoluliseks või ebaoluliseks. Vastanute hulgas oli kolm õpetajat, kes ei osanud öelda, kui oluliseks või ebaoluliseks nad vanasõnade kasutamist peavad. Tulemustest selgus, et need samad õpetajad ei kasuta metoodikat praktikas ning seetõttu ei osanud nad ka vanasõnade olulisust hinnata. Vanasõnade olulisuse hinnangute jaotumine on toodud välja joonisel

Joonis 8. Õpetajate hinnangud vanasõnade kasutamisele õppetegevustes. (N= 83)

Ankeedi 12.küsimusega taheti teada, kas õpetajad on märganud metoodikas olevate vanasõnade kasutamist laste endi algatusel nende mängudes ning omavahelistes suhetes. Tulemused on toodud välja joonisel 9. Suur enamus õpetajatest on täheldanud laste endipoolset initsiatiivi nende kasutamiseks. Seda nii igapäeva- ja mängusituatsioonides kui ka erinevate probleemide lahendamisel ja teiste korrade kutsumisel.

Joonis 9. Õpetajate hinnang vanasõnade kasutamisele laste endi algatusel. (N=83)

Õpetajate positiivne hinnang vanasõnade kasutamisele võib tuleneda sellest, et vanasõnad on lühikesed ja nende mõte avaneb selgelt ja ilmekalt. Sarnaselt S. Ahmedi (2005) uurimuse tulemustele vanasõnade kasutamise kohta Sudaani ja Inglismaa näitel, olid ka Eesti lasteaiaõpetajad arvamusel, et vanasõnade olulisus peitubki just nende sõnumis. Tulemustest selgus, et õpetajate hinnangul jätavad lapsed vanasõnu kergesti meelde ning kasutavad neid igapäeva- ja mängusituatsioonides. Üks õpetajatest tõi näite, kuidas lapsed aruteludes vanasõnu kasutavad. Näiteks küsimus, kuidas sa saaksid tüli lahendada vastas kolm last: “Ütlen, et ära tee teisele seda, mis sa ei taha, et sulle tehakse.”

Samuti mainiti 17 korral, et lapsed on kaastundlikumad ja üksteise suhtes abivalmimad ning hoolivamad. Arutletakse ja filosofeeritakse väärtuste teemadel tunduvalt enam. Samuti on vanasõnad huvitavad, mõnikord humoorikad ja teistest keelenditest eristuvad. Õpetajad mainisid mitmel korral, et nad kasutavad vanasõnu ja metoodikas olevaid õpetusi teistes õppetegevustes, mis ei ole konkreetselt seotud antud metoodikaga. Mõned õpetajad olid arvamusel, et vanasõnades peituvad väärtused on lastele arusaadavamad ja mõne muu metoodikaga võrreldes selgemalt mõistetavamad.

Väärtuskasvatuse eesmärgiks on innustada last jõudma selgusele oma väärtustest, kujundada teatud iseloomuomadusi, panna reflekteerima omaenda ja teiste väärtuste üle, õpetada tegema sotsiaalselt vastutustundlikke otsuseid, mõistma nende tagajärgi ning õppida neid oskuslikult põhjendama (Sutrop, 2009). Õpetajate vastustest selgus, et lapsed on hakanud rohkem

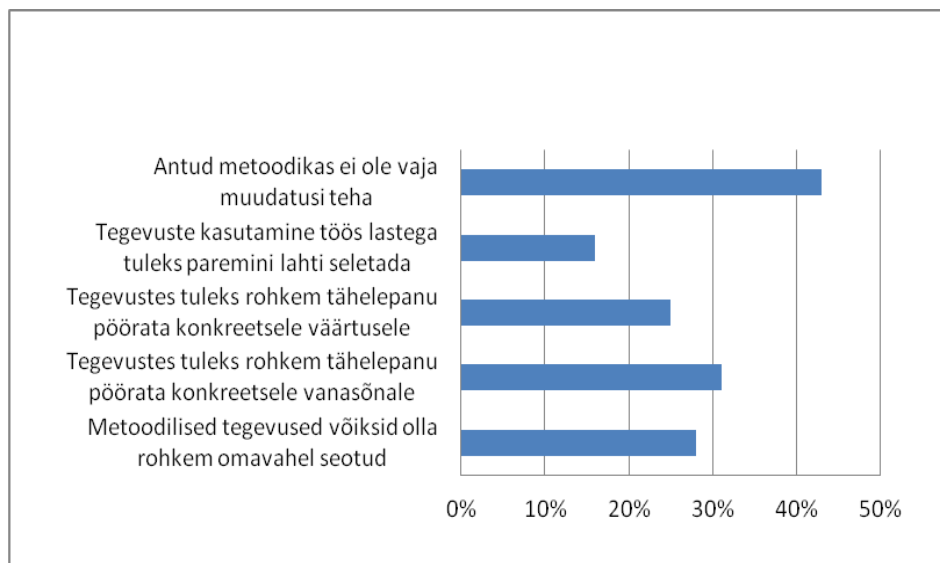
märkama üksteist ning kasutavad vanasõnadest saadud tarkusi. Samuti on paranenud arutlemis- ja probleemilahendusoskus ning väärtustest arusaamine. Lastes on arenenud oskus teha vahet õigel ja valel.

Hinnangud metoodikale ja õppematerjalile

Õpetajatel paluti hinnata metoodikat ja õppematerjali, mille järgi on võimalus oma tööd organiseerida ning teha ettepanekuid selle muutmiseks. 25 (30,1%) õpetajat pidas õppematerjali väga heaks ja praktiliseks igapäevaseks kasutamiseks töös lastega, 52 (62,7%) õpetajat arvas, et tegemist on hea ja praktilise õppematerjaliga, mida aeg-ajalt kasutada. Üks õpetaja ei pidanud materjali praktiliseks, et kasutada seda igapäevatöös lastega ning viiel juhul ei osatud hinnangut anda. Õpetajate vabavastustest selgus, et nende hinnangul võiks metoodikat tutvustav õppematerjal sisaldada rohkem praktilisi näiteid ja õpetajate endi kogemusi, kuidas seostada vanasõnu ja vastavaid väärtusi nädalateemaga ning erinevate õppevaldkondadega. Samuti lihtsustaks see arusaamist kogu metoodikast. Õpetajate hinnangutele tuginedes saab ühe muudatusettepanekuna soovitada M. Mittile (metoodika autorile) koguda juurde õpetajate kogemusi ning lisada need õppematerjali.

Ankeedis (Lisa 1) paluti vastata küsimustele, mis puudutasid metoodika ja õppematerjali muutmist. Need küsimused andsid vastuse viiendale uurimisküsimusele, millega taheti teada, milliseid muutusi võiks/tuleks lasteaiaõpetajate hinnangul teha väljatöötatud metoodika *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil* parendamiseks.

Õpetajatele esitati ankeedis küsimus, milliseid muudatusi võiks nende hinnangul teha metoodikas olevate metoodiliste tegevuste kasutamisel. Selle küsimuse juures oli õpetajatel võimalus teha ka endapoolseid ettepanekuid. 43% (36) õpetajatest olid arvamusel, et ei ole vaja muudatusi teha ning, et asi töötab. Samas need, kes olid vastupidisel arvamusel valisid etteantud vastusevariantide (joonis 10) hulgast mitu võimalust. Joonisel 10 on välja toodud õpetajate vastuste sagedus.

Joonis 10. Õpetajate muudatusettepanekud metoodikas olevate tegevuste kasutamisel. (N=83)

Lisaks tehti ka õpetajate endi poolt muudatusettepanekuid. Õpetajate aktiivsus ettepanekute osas oli väike. Autor on järgnevalt välja toonud need muudatusettepanekud, mis tehti:

1. Tarkuseterad eraldi lehel, et saaks uuendada, kui otsa saavad;
2. Rohkem praktilisi tegevusi, näiteid nädalateemasse lõimingute näol;
3. Koostöö lapsevanematega vajab rohkem suunamist selle metoodika osas;
4. Hea oleks, kui erinevate väärtuste juures oleks ideid, kuidas neid väärtusi erinevates õppevaldkondades kasutada;
5. Muuta praktiliste tegevuste loetelu veelgi praktilisemaks- ning konkreetsemaks lähtuvalt ühest kindlast vanasõnast;
6. Vanasõnad võiks olla rohkem lahti kirjutatud (just II ja III aasta omad).

Õpetajate arvates tuleks tähelepanu pöörata rohkem konkreetsele väljundile ja metoodika terviklikkusele. Uurimistulemustest selgus, et pigem eelistavad õpetajad pöörata tähelepanu konkreetsele vanasõnale. Vanasõnad on universaalsed, mis tähendab, et neis peituv tarkus pole kasutatav ainult ühes kontekstis, vaid seda saab rakendada kõikvõimalikes erinevates eluolukordades (Mieder, 2004). Need õpetajad, kes arvasid, et tegevuste kasutamine töös lastega tuleks paremini lahti seletada, omavad väiksemat tööstaazi (kuni viis aastat). See näitab, et

nooremad õpetajad vajavad rohkem kogemustele põhinevat ning rohkem lahti seletatud materjale, kuna nende endi tööpagas on veel väike.

Küsimusele, milliseid muudatusi tuleks õpetajate hinnangul teha *Tarkuste Hoidise* metoodikas, arvas 26 (31,3%) õpetajat, et tuleks rohkem esile tuua väärtuskasvatustlik aspekt, 19 (22,9%) õpetajat arvas, et õppematerjali sisu tuleks muuta lihtsamaks/arusaadavamaks. Viiel juhul arvati, et kogu metoodikat tuleks muuta terviklikumaks ja ühel korral märgiti, et tuleks vähendada väärtuste hulka, mida metoodika käsitleb. 15 juhul ei osatud öelda, milliseid muudatusi tuleks metoodikas teha. Töös välja toodud tulemused metoodika kasutamise kohta (joonis 4) näitavad, et ainult 21% (17) õpetajatest kasutab metoodikat tervikuna. Autori arvates ei osanud õpetajad seetõttu tuua välja muudatusettepanekuid, kuna nad ei ole piisavalt tutvunud kogu metoodikaga ning ei kasuta seda pidevalt.

Neljal korral pakkusid õpetajad välja, et õpetaja ise on see, kes teeb vastavad muudatused iseenda jaoks. Nende õpetajate tööstaaz oli rohkem kui 10 aastat, mis näitab seda, et õpetajatel on olemas vajalikul hulgal kogemusi ja kogutud ideid, et muudatusi teha. Õpetajad, kelle tööstaaz oli kuni viis aastat, pakkusid välja, et võiks olla rohkem praktilisi tegevusi ja näiteid nädalateemasse lõimingute näol ning metoodiline pool võiks olla rohkem välja toodud. Ühel korral mainiti, et olemaolevat võiks olla täiendatud erinevate kogemustega.

Õpetajatel oli võimalus vabas vormis anda hinnang metoodika tugevate ja nõrkade külgede kohta, mida nad on kogenud või tähele pannud praktilise kasutamise käigus. Tugevustest mainiti kõige enam vanasõnade kasutamist ja väärtuste ning Eesti pärimuskultuuri sidumist terviklikuks metoodikaks (42 korral). Samuti mainiti 11 korral seda, et metoodikat on lihtne kasutada ning õpetajatele on jäetud vabadus selle rakendamiseks. 18 korral mainiti, et metoodika pakub õpetajatele mitmeid uusi ja praktilisi ideid tegevuste läbiviimiseks. Egle Linnuse (2013) poolt läbiviidud uurimusest selgus, et Põlva lasteaedade õpetajad tunnevadki just kõige suuremat puudust lastele suunatud pärimuskultuurialasest materjalist (Linnus, 2013). *Tarkuste Hoidise* tugevuste juures nimetati seda, et metoodika on lastepärane ja suur hulk materjali on koondatud üheks tervikuks, mis lihtsustab õpetajate tööd.

Nõrkustena toodi kõige enam välja seda (17 korral), et mõned metoodikas esitatud vanasõnad on lastele liiga keerulised mõista. Metoodika arendamise käigus on osad vanasõnad juba vahetunud (Mitt, 2012). Õpetajate hinnagutele tuginedes võib järeldada, et vanasõnade sobivus erinevates vanuseastmetes lastele tuleks üle vaadata. Samuti mainiti kahel korral, et

vanasõnade tähendus ja nendes olev tarkus võiksid olla põhjalikumalt lahti seletatud. Nõrkade külgede kohta ei osanud midagi öelda 41 (49,4%) õpetajat, mis võib jällegi olla tingitud metoodika vähesest tundmisest ja kasutamisest. 11 korral märgiti, et metoodikal ei olegi nõrku külgi, mis võib tähendada seda, et juba väljatöötatud metoodika on nende õpetajate jaoks sobiv.

Veel toodi välja, et materjalidesse võiks olla lisatud praktilise kogemuse näiteid ning rohkem lugusid. Üks vastanud õpetajatest arvas, et materjal on liiga mahukas (ei jõua kõike kasutada) ja liialt laialipillutatud. Samas tõi üks õpetaja välja, et pole kerge tervikmetoodikana lõimida ning metoodikat peab järjepidevalt kasutama - muidu pole asjal mõtet.

Õpetajad olid arvamusel, et vanasõnade puhul tuleks kindlasti varuda aega arutlemiseks, et näha, kuidas ja kas üldse lapsed mõistavad vanasõna sisu. Tulemused näitasid samuti et õpetajad hindavad metoodilistest tegevustest kõige enam vajalikuks arutlemist ja küsimuste esitamist (joonis 5). Vanasõnad pakuvad erinevaid seisukohti ning tekitavad palju põnevaid küsimusi, mis panevad lapse kasutama oma mõtlemisoskust ning suurendab nende analüütilist suutlikkust. Sarnaselt on arvanud ka Reelika Täht (2013), kelle artiklile *Tarkuste Hoidise* praktilise kasutamise kohta on autor teoreetilises osas viidanud. Tema sõnul on laste arusaamine vanasõnade tähendusest erinev ning tõlgendamise viise on mitmeid. Oluline ei ole keskenduda mitte niivõrd lõpptulemusele, vaid lapse mõttekäigule ehk siis sellele, kuidas laps õpitust aru saab (Grant, Asimeng-Boahene, 2006; Smith, 2008).

Õpetajatel paluti tuua välja muudatused, mida nad on teinud metoodikas selle praktilise kasutamise käigus ning paluti neid muudatusi ka põhjendada. Kõige enam mainiti, et metoodikat on täiendatud erinevate juttude, salmide, teiste vanasõnadega. Samuti on kohandanud metoodilisi tegevusi ja vanasõnu vastavalt laste võimetele ja huvidele ning koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava põhimõtetele. Õppekava üldeesmärgist lähtuvalt, toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel ümbritseva keskkonna mõistmine (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Kolmel korral mainiti, et *Tarkuste Hoidise* metoodikat on seotud "Kiusamisest vaba lasteaed" projektiga ning ühel korral mainiti lasteaia väärtuskasvatuse ainekavaga seostamist. Kahel korral mainiti rohkemat vanemate kaasamist ja seostamist nädalateemaga.

Õpetajatel oli võimalus kõige lõpus jagada oma ideid ja kogemusi *Tarkuste Hoidise* kasutamise kohta vabas vormis. Seda võimalust kasutas 27 õpetajat, mis viitab jällegi õpetajate vähesele aktiivsusele. Õpetajate arvates aitab *Tarkuste Hoidise* metoodika ilmestada

väärtusõpetust, kui väga vajalikku valdkonda koolieelses eas. Samuti arvati, et praktiliste tegevuste loetelu võiks muuta veelgi praktilisemaks ning konkreetsemaks, lähtuvalt ühest kindlast vanasõnast. Enamikel juhtudel aga oldi arvamusel, et nagu iga asjaga- ei pea ju punktuaalselt metoodikast kinni pidama, alati saab kasutada õpetaja ja laste loovust.

Vastused saadi kõigile uurimisküsimustele ning töö eesmärk sai täidetud. Õpetajate hinnangutest võib järeldada, et *Tarkuste Hoidise* metoodika täidab oma eesmärgi, milleks on vääruste õpetamine läbi Eesti rahvapärимuse. Tulemustest võib autor järeldada, et metoodika vajaks rohkem näiteid õpetajate praktilistest kogemustest, et lihtsustada teiste jaoks selle kasutamist. Samuti saab tulemustest järeldada, et kuigi metoodika on küllatki uus, siis selle kontseptsioon on kõigile õpetajatele juba tuttav ning selle kasutamine on leidnud Eesti lasteaedades praktilise väljundi.

Antud töö piirangud üldistuste tegemiseks on need, et õpetajate hinnangud on väga üldised. Töö autor oleks soovinud saada detailsemat hinnangut metoodikale. Samuti on uurimuses osalenud õpetajate arv väiksem kui algselt autor planeeris, seega on raske teha üldistusi. Ankeet oli koostatud väga põhjalikult ning tähelepanu oli pööratud erinevatele aspektidele, mis võis õpetajates tekitada vastamisel raskusi ning piirata adekvaatsust. Õpetajate aktiivsus muudatusettepanekute osas oli väike, mis võis olla tingitud metoodika vähesest tundmisest ja kasutamisest.

Tänu sõnad

Käesoleva bakalaureusetöö autor soovib tänada õpetajaid, kes osalesid uurimuses. Samuti soovib autor tänada oma juhendajaid abi ja toetuse eest. Autor tänab Reelika Tähte, kes jagas oma kogemusi ja teadmisi *Tarkuste Hoidise* metoodika kohta.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Ahmed, S. (2005). *Educational and Social Values expressed by Proverbs in two Culturs: Knowledge and Use of Proverbs in Sudan and England*. Berlin. Külastatud aadressil http://opus.kobv.de/tuberlin/volltexte/2005/1011/pdf/ahmed_salwa.pdf.
- Blackburn, S. (2002). Oxfordi filosoofialeksikon. Tlk M. Väljataga; B. Mölder. Tallinn: Vagabund.
- Cheek, M. & Parker, C. L. (1994). *The effectiveness of teaching values implicitly as compared to teaching values both implicitly and explicitly at the kindergarten level: teachers perspectives*. Virginia Ülikool.
- Eesti Entsüklopeedia* (1998). 10.köide, lk 157, lk 755.
- Granbom- Herranen, L. (2012). *Vanasõnad pedagoogilises kõnes*. Mäetagused. Hüperajakiri, Volume 51, (lk 81-100). Väljaandja: Eesti Kirjandusmuuseum ja Eesti Folkloori Instituut
- Grant, R.A. & Asimeng-Boahene, L. (2006). *Culturally Responsive Pedagogy in Citizenship Education: Using African Proverbs as Tools for Teaching in Urban Schools*. *Multicultural Perspectives*, 8(4), (lk 17–24). USA: National Association for Multicultural Education.
- Hirsjärvi, S. (1998). Kasvatuse väärtused ja eesmärgid tänapäeval. I. Kraav, & K. Kamerov (Toim), *In via educationis*. Artiklite kogumik (lk 7–14). Tartu Ülikooli pedagoogika osakonna väljaanne nr 4. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda.
- Hirsjärvi, S. (2005) Kasvatuse väärtused ja kasvatuse eesmärgid. Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. *Sissejuhatus kasvatusteadusesse* (lk 63-75). Medicina.
- Husén, T., & Postlethwaite, N. (1985). *The International encyclopedia of education: research and studies*, Volume 1. Oxford ; New York: Pergamon Press.
- Human Values Foundation* (2008). Külastatud aadressil <http://www.ehv.org>.
- Inglehart, R. & Baker, W.E. (2000). Modernization, cultural change and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65,(2), (lk 19–51).
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava* (2008). Riigi Teataja. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>.
- Kuurme, T. (2011). Väärtusparadoksides, väärtusvalikutest ja väärtusvõimalustest erinevate pedagoogiliste kontseptsioonide näitel. Kuurme, T. (toim.) *Kõneldud ja elatud väärtused erinevates pedagoogilistes kultuurides* (lk 71-103). Tallinn: Vali Press.
- Laherand, M. (2008). Kvalitatiivne uurimismeetod . Tallinn: OÜ Infotrükk.

- Lilienthal, M. (2010). Tarkuste hoidise abil lasteaias väärtuste kasvatamine. *Eesti Lasteaiaõpetajate ajakiri Lasteaed*. Külastatud aadressil <http://www.lasteaed.net/2010/08/06/tarkuste-hoidise-abil-lasteaias-vaartuste-kasvatamine/>.
- Linnus, E. (2013). Pärimuskultuuri osa väärtuskasvatases Põlva lasteaedades. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Marino Yellin, S. (2002). *Recognizing the Value of Teaching Proverbs: Multicultural Origins of Oral and Written Literacy*. Florida International University, USA.
- Mieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. Greenwood Press, London.
- Mitt, M. (2013). *Väärtuskasvatus vanasõnade abil*. Õpetajate Leht, nr 2, lk 13.
- Mitt, M. (2012). *Väärtuskasvatus tarkuste hoidise abil : Eesti rahvapärilisel põhinev metoodika lasteaedadele, algkoolidele ja lapsevanematele*. MTÜ Väärtuskoolitus.
- Paide, L. (2012). *4-6aastaste laste vanemate ja õpetajate hinnangud väärtuskasvatusele Tartu lasteaedade näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/25923/Paide.pdf?sequence=1>.
- Peterson, T. & Suur, S. & Õun, T. (2010). Väärtused lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuses. M. Veisson (koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 9-22). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Rämmer, A. (2009). Eesti koolinoorte väärtused. M. Sutrop, P. Valk, & K. Velbaum (Koost), *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. Sajandi Eesti ja Soome koolis* (lk 83-120). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Schiller, P., & Bryant, T. (2009). *Väärtuste raamat. Kuidas õpetada 16 põhiväärtust väikestele lastele?* Tartu: Studium.
- Schwartz, S.H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. Zanna, M.P.(toim.). *Advances in Experimental Social Psychology*, vol 25,(lk 1-65). San Diego: Academic Press.
- Seligman, M.E.P. (2008). *Ehe Õnn*. Pilgrim.
- Smith, P. K. (2008). Teiste aitamine ja moraalne areng. Moraalse arengu valdkondlik käsitlusviis (lk 238-262). Smith, P. K., Cowie, & H., Blades, M. *Laste arengu mõistmine*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

- Sutrop, M. & Valk, P. & Velbaum, K. (2009) *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Sutrop, M. (2009). Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. M. Sutrop, P. Valk, & K. Velbaum (Koost), *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. Sajandi Eesti ja Soome koolis* (lk 50-67). Tartu Ülikooli eetikakeskus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Sutrop, M. (2010). Saatesõna. M. Veisson (koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 5-8). TÕ eetikakeskus, TLÜ kasvatusteaduste instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Säre, E. (2010). *Filosoofiliste vestluste ja tegevuste rakendamise võimalused lastega ühe algklassi näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/15864/Sare.pdf?sequence=1>.
- Veisson, M., & Kuurme, T. (2010). Ülevaade väärtustest, väärtuskasvatusest ja moraalist. M. Veisson (koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 9-22). TÕ eetikakeskus, TLÜ kasvatusteaduste instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Tuulik, M. (2006). *Kõlbline kasvatus*. Tallinn: OÜ Vali Press.
- Riiklik programm „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009-2013“*. Külastatud aadressil <http://www.eetika.ee/arendus/programm/>.
- Täht, R. (2013). *Nädala vanasõna lõimime igasse tegevusse*. Õpetajate Leht, nr 2, lk 13.
- Valge, J. (2010). Keelelised väärtused väärtusarendusprotsessis. M. Veisson (koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 107-121). TÕ eetikakeskus, TLÜ kasvatusteaduste instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivse ja kvantitatiivse uurimisviisi sotsiaaltes. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1.

Lisa 1

Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil

Lugupeetud lasteaiaõpetaja,

Olen Tartu Ülikooli Koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 3.kursuse tudeng ning palun Teie abi oma diplomitöö valmimisel.

Antud küsitlusleht on osa minu diplomitööst, mille eesmärgiks on teada saada lasteaiaõpetajate poolne hinnang *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil* metoodikale ja seda tutvustavale õppematerjalile. *Tarkuste Hoidise* metoodika on väärtuskasvatuslik ideede kogumik, mis aitab kaasa laste väärtuste arengule rahvapärимuse ning nendest lähtuvate konkreetsete tegevuste kaudu.

Palun vastata kõikidele küsimustele, õigeid ega valesid vastuseid ei ole. Vastamiseks tehke märke Teile kõige sobivama vastuse ees olevasse kastikesse. Küsitlus on anonüümne ning sellest saadud andmeid kasutan ainult oma diplomitöös.

Küsimustiku täitmine võtab aega umbes 25-30minutit.

Tarkuste Hoidise metoodika kasutamine rühmas

1. Olete Te osalenud Merike Mitti koolitusel "Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise metoodika järgi"?

Jah

Ei

2. Kasutate Te oma rühmas *Tarkuste Hoidise* metoodikal põhinevaid õppematerjale õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel?

Jah

Ei

3. Kuidas olete rakendanud *Tarkuste Hoidise* metoodika kasutamise oma rühmas?

- Rakendan metoodikat tervikuna
- Kasutan ainult vanasõnu
- Kasutan ainult üksikuid metoodilisi tegevusi

4. Milliseid metoodilisi tegevusi peate Teie vajalikuks kasutada *Tarkuste Hoidise* metoodika puhul?

	väga vajalik	vajalik	ei ole vajalik
Nädala tarkustetera võtmine			
Nädala tarkustetera väljapanemine			
Arutlemine ja targad küsimused (lastega filosofoerimine)			
Lugude jutustamine			
Laulud ja muusikapalad			
Tegevused toas (mängud, mõistatused, käsitöö jne.)			
Tegevused õues (õuesõpe)			
Vaikne istumine			

5.Kuidas mõjutavad Teie hinnangul eelpool loetletud tegevused laste emotsioone ja meeleolu?

	nõustun	pigem nõustun	pigem ei nõustu	ei nõustu	ei oska öelda
Lapsed on positiivsemad ning teevad tegevusi kaasa suure entusiasmiga.					
Lapsed tunnevad huvi tegevuste vastu ning teevad tegevustes kaasa hea meelega.					
Lastel puudub huvi ning tegevused ei tekita neis mingeid emotsioone.					
Lapsed on negatiivsemad ning ei taha tegevustes osaleda.					

6.Kui tihti olete nimetatud metoodikat ning selles olevaid metoodilisi tegevusi teadlikult kasutanud, et oma rühmas lastele väärtusi õpetada?

- Igapäevaselt
- 2-3 korda nädalas
- 4-5 korda kuus
- 1 korra kuus või isegi vähem

7.Olete Te *Tarkuste Hoidise* metoodikat kasutades,kuidagi muutnud või täiendanud metoodilisi tegevusi? Põhjendage!

***Tarkuste Hoidise* metoodika rakendamise mõju õppe- ja kasvatustegevustes lastele**

8. On Teie arvates *Tarkuste Hoidise* metoodika kasutamine rühmas mõjutanud laste väärtusi ja nende kujunemist?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

8.1. Kui vastasite eelmises küsimuses JAH, siis tooge näiteid, kuidas on metoodika kasutamine Teie arvates mõjutanud laste väärtusi ja nende kujunemist

---

9.Kuidas hindate *Tarkuste Hoidise* metoodikas välja toodud 7 põhiväärtuse mõju oma rühma laste väärtuste kujunemisel?

- Metoodikas olevad 7 põhiväärtust on muutnud lapsed positiivsemateks ja aktiivsemateks.
- Metoodikas olevate 7 põhiväärtuse kasutamine ei ole kuidagi lapsi mõjutanud.
- Metoodikas olevad 7 põhiväärtust on muutnud lapsed negatiivsemaks ning ei tekita neis mingit huvi.

10. Kuidas hindate *Tarkuste Hoidises* olevate seitsme põhiväärtuse olulisust väärtuskasvatuses?

	väga oluline	oluline	väheoluline	ebaoluline	ei oska öelda
Head kombed					
Hoolivus					
Julgus					
Sallivus					
Tarkus					
Töökus					
Vastutus					

11. Kuidas hindate vanasõnade kasutamise olulisust õppetegevustes?

- Pean väga oluliseks nende kasutamist õppetegevustes
- Pean oluliseks nende kasutamist õppetegevustes
- Ei oska nende olulisust hinnata õppetegevustes
- Pean väheoluliseks nende kasutamist õppetegevustes
- Pean ebaoluliseks nende kasutamist õppetegevustes

12. Olete Te märganud metoodikas kasutatavate vanasõnade kasutamist laste endi algatusel nende mängudes ning omavahelistes suhetes?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

13. Kuidas Te hindate *Tarkuste Hoidise* metoodikal põhinevat olemasolevat õppematerjali? *

- Väga hea ja praktiline õppematerjal igapäevaseks kasutamiseks töös lastega
- Hea ja praktiline õppematerjal aeg-ajalt kasutamiseks
- Ei ole väga praktiline igapäevaseks kasutamiseks töös lastega
- Ei oska hinnangut anda
- Muu:

Ettepanekud *Tarkuste Hoidise* metoodika täiendamiseks

14. Milliseid muudatusi tuleks Teie arvates teha *Tarkuste Hoidise* metoodikas olevate metoodiliste tegevuste kasutamisel?

- Metoodilised tegevused võiksid olla rohkem omavahel seotud.
- Tegevustes tuleks rohkem tähelepanu pöörata konkreetsele vanasõnale.
- Tegevustes tuleks rohkem tähelepanu pöörata konkreetsele väärtusele.
- Tegevuste kasutamine töös lastega tuleks paremini lahti seletada.
- Antud metoodikas ei ole vaja muudatusi teha.
- Muu:

15. Milliseid muudatusi tuleks Teie hinnangul teha *Tarkuste Hoidise* metoodikas?

- Muuta kogu metoodikat terviklikumaks.

- Muuta õppematerjali sisu lihtsamaks/arusaadavamaks.
- Vähendada väärtuste hulka, mida metoodika käsitleb.
- Tuua rohkem esile väärtuskasvatuslik aspekt.
- Muu:

16. Millised on Teie hinnangul *Tarkuste Hoidise* metoodika tugevad küljed?

---

17. Millised on Teie hinnangul *Tarkuste Hoidise* metoodika nõrgad küljed?

---

18. Teie mõtted *Tarkuste Hoidise* metoodika kohta. Siin on võimalus Teil anda tagasisidet metoodika kohta vabas vormis. Jagage oma ideid ja kogemusi!

Üldandmed

Sugu

- Naine
- Mees

Tööstaaž

- kuni 5 aastat
- 6-10 aastat
- rohkem kui 10 aastat

Laste vanus rühmas

- 3-4aastased
- 4-5aastased
- 5-6aastased
- 6-7aastased
- liitühm

Millises Eesti maakonnas asub lasteaed, kus te hetkel töötate?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Sandra Aruste (*autori nimi*)

(sünnikuupäev:22.06.1992)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatusemetoodikale *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil (lõputöö pealkiri)*,

mille juhendaja on Igne Lembinen ja kaasjuhendaja on Merike Mitt.

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, 19. mai 2014 (*kuupäev*)